

Gedrag en mondkapjes in de publieke ruimte

2 oktober 2020, RIVM Corona gedragsunit, 5.1.2e & 5.1.2e

INHOUD

Dit document bevat een kort overzicht van literatuur naar gedrag bij mondkapjes en aanbevelingen vanuit een bijeenkomst van de gedragsunit en haar wetenschappelijke adviesraad (WAR). Het bevat deels zaken die meegenomen kunnen worden in het advies en deels zaken die overwogen zouden kunnen worden bij de communicatie hierover door het RIVM, OMT, of vanuit beleid. Dit document is in zeer korte tijd opgesteld en bevat dus niet een systematische review van de literatuur. Een deel van de literatuur is ook nog niet aan peer-review onderworpen. De gedragsunit en haar wetenschappelijke adviesraad (15 hoogleraren) doet sinds april uitgebreid onderzoek naar het hoe en waarom van het naleven van de gedragsadviezen.

GEGEVENS UIT ONDERZOEK

Er zijn recent in Nederland onderzoeken gedaan naar mondkapjes gebruik in de publieke ruimte. Er is internationaal inmiddels wat meer literatuur over gedrag & mondkapjesgebruik bij COVID-19 preventie. Hieronder een kort overzicht met de volgende indeling:

1. Beïnvloed mondkapjesgebruik afstand houden en risicovol gezicht aanraken?
2. In welke mate houden mensen zich aan een mondkapjesverplichting en gebruiken ze deze veilig en correct?
3. Hoe kan correct en veilig gebruik bevorderd worden?

Schijnveiligheid

In een eerder [literatuur overzicht](#) (augustus 2020) kwam geen bewijs naar voren dat het gebruik van mondkapjes leidt tot risico-compensatie (minder afstand houden of zich aan andere maatregelen houden). Drie veldstudies met een deels experimenteel design (pre-prints) suggereerden dat mondkapjes onder bepaalde omstandigheden kunnen leiden tot een toename in afstand houden. Een belangrijk aspect hierbij was dat dit omstandigheden waren van vrijwillig mondkapjes gebruik.

In een nieuw onderzoek op basis van camerabeelden uitgevoerd voor- en na de invoering van de mondkapjes verplichting in Amsterdam en Rotterdam (NSCR i.s.m. RIVM), werd geen verschil gevonden in afstand houden tussen mensen met en zonder mondkapjes (drukke was belangrijkste voorspeller voor afstand houden: zie ook verdiepend memo gedragsunit, Bijlage 1). Ook was er geen afname in drukte, wat een beoogd effect was van de maatregel. Er was geen sprake van een toename in het aanraken van het gezicht (combinatie: gezicht of masker) maar wel een afname in risicovol aanraken van het gezicht (T-zone); waarschijnlijk doordat het mondkapje daar een fysieke barrière vormt. Een groter internationaal onderzoek vond ook een afname in aanraken van de T-zone bij mondkapjesgebruik (geupdate draft paper Liebster et al., in Bijlage 2, onder embargo).

Er is nog een onderzoek gedaan in Nederland, het Smart Distance Lab, waar mensen elektronische monitors droegen om afstand te houden tijdens een kunstbeurs. Eén deel van de middag werden mensen toegewezen aan geen mondkapjes en één deel aan wel een mondkapje. Ook hier werd geen duidelijke verschil gevonden tussen beide condities. Hoewel de 1.5 meter in dit onderzoek regelmatig werden geschonden, kunnen we op basis van de nu beschikbare gegevens niet uitsluiten dat hier sprake is van een plafond effect (deelnemers waren zich nl bewust waren van de metingen). Samenvatting van de onderzoekers in Bijlage 3.

Conclusie: er is geen bewijs voor het optreden van schijnveiligheid dan wel een relevant positief signalerend effect van mondkapjes dragen in de publieke ruimte onder vrijwillige of verplichte condities. Al het onderzoek wijst op de afwezigheid van een effect op afstand houden, of een zeer klein (waarschijnlijk verwaarloosbaar) positief verband. Er lijkt wel een robuuste associatie te zijn tussen het dragen van een mondkapje en minder aanraken van de T-zone. Uiteraard is de evidentie onder COVID-19 omstandigheden – hier samengevat - beperkt.

NCSR (2020). "Mondkapjesplicht | Resultaten Naleving, drukte en social distancing in Amsterdam & Rotterdam."

Rosenkrantz Lindegaard, 5.1.2e (2020). "Results of the NSCR COVID-19 behavior study ([pre-print, version 2](#))."

Lindholt, M. F., et al. (2020). "Early adoption of face masks in Denmark during COVID-19: Assessing risk-compensation through psychological predictors, behavioral correlates and interrupted time-series analyses."

Mohammed, A., et al. (2020). "Public responses to policy reversals: the case of mask usage in Canada during COVID-19." *Canadian Public Policy* 46(S2): S119-S126.

Correct gebruik

Uit twee Nederlandse onderzoek door NSCR bleek uit video observaties dat 67% (bij verplicht dragen op straat) en 80% (bij vrijwillig dragen) van de mondkapjes dragers dit correct deed (over neus en mond). Een andere studie uit Hawaii laat soortgelijke percentages zien (Tamamoto, Rousslang et al. 2020). We hebben nog geen onderzoeken gevonden/geanalyseerd naar correct op/af doen van mondkapjes, het wegdoen of wassen van mondkapjes, en het hygiënisch opbergen van mondkapjes.

NCSR (2020). "Mondkapjesplicht | Resultaten Naleving, drukte en social distancing in Amsterdam & Rotterdam."

[Rosenkrantz](#) Lindegaard, M. and L. S. Liebst (2020). "Results of the NSCR COVID-19 behavior study (pre-print, version 2)."-

Tamamoto, K. A., et al. (2020). "Public Compliance with Face Mask Use in Honolulu and Regional Variation." *Hawai'i Journal of Health & Social Welfare* 79(9).

Suggesties en aanbevelingen Wetenschappelijke Adviesraad gedragsunit (implementatie)

Voor een effectieve uitrol van een advies en naleving (in algemene zin), en mondkapjes in het bijzonder (gezien de geschiedenis van dit onderwerp), is het volgens de WAR belangrijk dat er een eenduidig advies is naar de burger vanuit de medische experts en de overheid. Het is evident dat het vooruitlopen van het beleid op het advies vanuit het OMT – dat zich baseert op wetenschappelijk bewijs en dit dient te volgen - dit ingewikkeld kan maken.

Ten tweede wordt het voor een effectieve uitrol (los van of dat ook het OMT advies gaat zijn) van het beleid van belang geacht dat er voor de burger en organisaties (universiteit, ondernemers, e.a.):

- 1) Duidelijk en concreet advies is betreffende het correct gebruik van mondkapjes (#HoeDan?)
 - a. Wanneer het masker op te zetten
 - b. Hoe het masker op en af te zetten
 - c. Hoe het masker te behandelen/ op te slaan na op/afzetten
 - d. Hand hygiëne
 - e. Wanneer masker weggooien of te reinigen en hoe
 - f. Dat dit aanvullend is op afstand houden, goede ventilatie, etc

Hierbij komen veel vragen binnen met betrekking tot bijv. het continue op en af moeten zetten van het masker, bijvoorbeeld op scholen en universiteiten of als mensen winkelen. Is het dan veiliger om het masker continue te blijven dragen?

- 2) Ook erg belangrijk bij de uitrol (volgens de WAR en de literatuur) is duidelijke en concrete uitleg van het waarom en de effectiviteit van mondkapjes (#WaaromDan?)
 - a. waarom het gebruik van mondkapjes nu wel wordt geadviseerd
 - b. wat de redenen zijn van wijziging van standpunt (zoals toename in besmettingen, nieuw onderzoek die balans deed verschuiven, etc)
 - c. Afzien van disclaimers waarbij vraagtekens bij de effectiviteit worden gesteld

Als mensen niet overtuigd zijn van het nut en de bijdrage van maatregelen (in dit geval dus het dragen van mondkapjes), zal dit het gebruik van mondkapjes en dus een eventuele bijdrage aan het bestrijden van de pandemie, waarschijnlijk niet ten goede komen.

Onderstaande is ter illustratie, dit zou verder uitgewerkt kunnen worden indien wenselijk.

Interventies: publieksvoorlichting correct gebruik

Een onderzoek door BIT UK onder 4099 Britse volwassenen liet zien dat recall van de drie infographic ontwerpen zoals hieronder weergegeven het goed deden wat betreft recall van de belangrijkste stappen bij het correct gebruik van een mondkapje (BIT UK 2020).

<https://www.bi.team/blogs/how-to-wear-a-facemask-results-from-an-experiment-with-4099-uk-adults/>

Interventies: waargenomen effectiviteit

Een studie waarbij deelnemers (random gekozen) wel of niet een Duitse vertaling van een infographic zagen (gemaakt door Prather KA, Wang CC, Schooley RT. Reducing transmission of SARS-CoV-2. Science. Published online May 27, 2020:eabc6197. doi:10.1126/science.abc6197). Deze infographic toont rond het effect van mondkapjes en het zien van de infographic zorgde voor een toename in de zelfgerapporteerde waargenomen effectiviteit van de mondkapjes en kennis over hoe anderen te beschermen, vooral onder deelnemers die in het algemeen tegenstander waren van de maatregelen (Betsch 2020). Zie hieronder de infographic:

Masks reduce airborne transmission

Infectious aerosol particles can be released during breathing and speaking by asymptomatic infected individuals. No masking maximizes exposure, whereas universal masking results in the least exposure.

